

K R O N I E K EEN REDEN OM ZICH AAN TE KLEDEN

Dito Dito

Brussel

De Grenssteen

Dito Dito tekent eigenzinnig. Na de S/Z-cyclus (*Frans/z, Tars/zan, Plots/z*) waarin het onderzoek naar de theatrale realiteit centraal stond, betreedt het gezelschap met deze Bruzzle-trilogie, nieuwe niet minder eigenzinnige paden. De speelse ernst en de zoektocht naar de waarheid worden hier ingeruild voor bezetenheid en toedracht. Het onderzoek gaat dus verder, maar helt meer naar een geestelijke ingesteldheid over. Sober, getormenteerd en gevoelig. Drie kenmerken van De Grenssteen. Het eerste deel, *De Sixtijnse Kapel* van Marguerite Yourcenar, gespeeld door Willy Thomas is een dialoog van wat een tekst oproept en hoe een acteur er zich in thuis voelt. Jo Huybrechts regie is sober en suggestief: Willy Thomas neemt afstand van de geladenheid en geeft de emotie vorm door een introverte attitude. Hij beeldhouwt met woorden, zoals Michelangelo in het marmer kapt. Hij laat Yourcenars tekst verworden tot een wereldaanschuwing, waarin zowel de kunstenaar, de leerling, de bewonderaar en de dagdromer het vergankelijke verdringen door met schoonheid bij te dragen tot het leven. Als toeschouwer ben je getuige van een intieme bijeenkomst, een gevoel dat nog versterkt wordt door het speelveld dat aan de zijanten afgebakend is met zuilen en aan de achterkant met een wit vierkant waarin een klein raam. Een Malevich-vierkant, maar hier wordt het pure (de doorzichtigheid van het glas) begrensd door de kunst (het witte doek). Een metafoor voor wat echt en wat kunst is. Het geheel baadt in een sfeer van nostalgie en tevredenheid. Het ware leven is geen

uitweg voor de kunstenaar. Die realiteit (Het glas in het vierkant) wordt een visioen, een doembeeld, een weg naar de leegte. Het leven voor een kunstenaar is de doorzichtigheid zelf. Daarom moet hij zelf creëren, tot dwingelandij toe, om een zin aan de existentie te geven.

Het tweede deel, *Charlotte (De dood en het meisje)*, is een gevoelige bewerking van *Leben oder Theater* van Charlotte Salomon. De auteur, Jan Roets, brengt met dit stuk een hulde aan deze fascinerende vrouw. De verschrikking en het noodlot dat Charlotte naar de ondergang dreef stelt hij tegenover haar innerlijke dwang tot presteren. Alle liefde leidt naar de dood, het ultieme geluk, want de dood is voor haar als een troost. Roets schrijft in de ik-vorm en geeft hierdoor Mieke Verdin de mogelijkheid een Charlotte te spelen die meer dan geloofwaardig is. Ook hier een eenvoudige regie, als een contrapunt voor het acteren van Verdin. een lege ruimte tegenover een gevuld boek. Uiterlijke rust en innerlijke getormenteerdheid. Niets is aanwezig, alleen de herinnering. Haar werken en haar leven vullen de ruimte. Zij belichaamt hier niet alleen het personage Charlotte, maar is ook de vrouw die de gedrevenheid opzoekt. Zij verlegt in haar spel de grens tussen wat acteren en de werkelijkheid is. Dit beantwoordt aan het opzet van Charlottes werk - werkelijkheid. Het passionele van de kunstenaars manifesteert zich op alle niveaus. Men ziet Charlotte, men hoort haar spreken. Roets kiest hier duidelijk voor het concrete, het directe, maar blijft met de juiste dosis het gevoel afwegen tegenover het verstand. De actrice neemt feilloos alle hindernissen, laat zich kwetsen door haar eigen gevoel. Men krijgt de indruk dat ze alles vertelt omdat het moet. Ook hier wordt de werkelijkheid van het theater een surrealist. De toeschouwer is hier getuige

van iemand die spreekt uit een gedrevenheid. Hij mag alles weten, krijgt alles te horen en laat zich meeslepen door de eerlijkheid van haar verhaal. Als voyeur kijkt hij naar iemand die meer dan alleen de ziel bloot legt. Hij wordt gevangen in de hartstocht en de doodsdrijf van de kunstenaars.

Deel drie, *Als wij doden ontwaken* naar Henrik Ibsen, is na de inspanning bij Thomas en de ontroering bij Verdin een heerlijk moment ontspannen. Ibsens tekst is qua thematiek verwant met de twee andere, maar verschilt omdat het louter om fictie gaat. Rubek is een creatie, een personage, en leeft als dusdanig in een onwerkelijkheid. De ploeg (Olaerts, Thomas, Verdin en Dermul) accentueert hier de regressie. Zij plaatsen een theaterstuk tegenover de levens van Michelangelo en Charlotte. Het spel wordt hier afgebouwd tot een minimaal acteren. Maskers camoufleren het gelaat, zodat het spreken onduidelijk wordt en de afstand tussen persoon en personage wordt versterkt. Sommige dialogen staan op band. Ook hier wordt de vervreemding getoond. Hoe werkelijk is alles wat op een scène wordt gezegd? Het spel wordt hier met opzet doorzichtig gemaakt. Wie kijkt naar wie? Waar gebeurt het leven? Wat moet een persoon/acteur/personage ondergaan om geloofwaardig bij het publiek over te komen? Welke middelen kan hij aanwenden en hoe dicht staat hij bij het reproduceren? De tekst blijft het enige aanknopingspunt voor een theatrale werkelijkheid.

Rode draad in deze trilogie is het leven van de kunstenaar, maar ook het ontoereikende ervan. Michelangelo begrijpt zijn leven, Charlotte wordt geleefd door haar passie en Rubek moet zich inlaten met waanbeelden. Drie keer wordt er een schijn gecreëerd, enkel in het laatste luik wordt die doorbroken. Niets is wat is. Zo ook met De Grenssteen.

Dominique van Steerthem

De Grenssteen - Charlotte (Dito Dito) - foto Hans Roels

Squat Theatre

Amsterdam

L Train to Eldorado

Squat Theatre. Legendarische Hongaarse theatergroep die, in Exil, sinds 1976 haar woon- en werkplaats heeft in New York, na tussenstops in Nederland en Frankrijk. Squat Theatre dat eenmaal in Brussel te gast was (1979), één voorstelling van *Andy Warhol's Last Love* beleefde en prompt verboden werd wegens schending der goede zeden. Squat Theatre, het familietheater van Stephan Balint en Eva Buchmuller waar Eszter Balint, het hongaarse nichtje in de film *Stranger Than Paradise* - altijd op wandel met *I'll put a spell on you* van Screamin' Jay Hawkins-, de klappen van de zweep leerde. Squat Theatre, de ultieme vermenging van theater, film, video, performance, plastische kunst tot een eigenzinnig en intrigerend surrealisme. Squat Theatre en zijn afsplitsing, uit pure noodzaak, Love Theatre dat in 1986 te gast was bij Mickery met *The Chinese* (zie *Excetera* nr. 15) Squat Theatre, via Hongaarse ogen de Amerikaanse kosmos op zijn kop gezet en doorgelicht.

L Train to Eldorado dus. Deze produktie werd gecreëerd in opdracht van BAM-Next Wave Festival en het Art Bureau in München. Première had plaats in december 1987. Kaaitheater had deze produktie een plaats gegeven in haar eerste seizoenprogramma (87-88), maar door allerlei moeilijkheden (zaal-technische?) haalde ze nooit een Brussels podium. Dit seizoen raakte Squat Theatre dan toch in Europa en stonden ze, onder meer, op de affiche van het Holland Festival. Deze *L Train to Eldorado* sluit aan bij het vorige werk *Dreamland Burns* en het geplande *Killing Time*.

In een twaalftal scènes wordt het verhaal verteld van een zekere James, Mijnheer Niemand, een acteur van kleine rollen, die langzaam maar zeker de vernieling ingaat. Zijn vrouw gaat bij hem weg, hij krijgt haast geen opdrachten, probeert zelfmoord te plegen, raakt op de dool en verandert uiteindelijk in een boom. Maar het is evengoed het verhaal van de rol die James vertolkt in een film die wordt gedraaid door een stel 'saters' en aan wiens willekeur James is overgeleverd. Die twee verhaallijnen lopen voortdurend door elkaar en ik weet nooit in welk verhaal ik zit, dat van de echte James of dat van de James die James speelt? Dit spel tussen realiteit en fictie, op twee verkeerde benen zettend, wandelt voortdurend doorheen

DE GRENSSTEEN

Gezelschap Dito Dito.

De Sixtijnse Kapel, regie Jo Huybrechts; tekst Marguerite Yourcenar; acteur Willy Thomas.

Charlotte; regie & tekst Jan Roets; actrice Mieke Verdin.

Als wij doden ontwaken; tekst Henrik Ibsen; bewerking Guy Dermul; acteurs Els Olaerts, Mieke Verdin, Guy Dermul, Willy Thomas.

Gezien in 'De Markten' in het kader van Bruzzle op 4 juli 1989.